

Bavyera Devlet Kütüphanesi, Münih*

The Bavarian State Library, Munich

Beyhan KARPUZ**

Öz

Bu çalışmada Bavyera Devlet Kütüphanesi tanıtılmakta; Kütüphanenin tarihsel gelişimi, dijitalleştirme çalışmaları ve önemli koleksiyonlarına ait bilgiler aktarılmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Bavyera Devlet Kütüphanesi, Kütüphane tanıtımı, Kütüphane hizmetleri, Dijital kütüphane*

Abstract

This paper describes the foundation and development of the Bavarian State Library. The main collections, digitalization projects, technical and user services are explained in detail.

Keywords: *Bavarian State Library, Library publicity, Library services, Digital Library*

Giriş

Alman Kütüphaneciliği ele alındığında ilk göze çarpan kütüphaneciliğin daha çok bölgesel ve yerel özelliklerle şekillendiğidir. Bu durum Almanya'nın federal yapısından kaynaklanmaktadır. Kültürel yaşamın farklı eyaletlerde gelişmiş olması Alman

* *Bu çalışmadaki bilgiler yazarın Erasmus Personel Değişim Programı kapsamında Bavyera Devlet Kütüphanesi'nde almış olduğu eğitime dayanmaktadır.*

** *Uzman Kütüphaneci; Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi(beyhan@ktu.edu.tr)*

Kütüphaneciliğine de yansımış dolayısıyla merkezi olmayan bölgesel düzeyde ilerleyen bir yapı ortaya çıkmıştır.

Almanya'nın İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi fiziksel olarak bir mekânda toplanan ulusal bir kütüphanesi yoktur. Farklı eyaletlerde bulunan kütüphaneler, Alman Milli Kütüphanesinin birer parçasını oluşturmaktadır. İnternet kavramı oluşmadan çok önceleri Almanya'da içerik olarak "Sanal Ulusal Kütüphane" kavramı doğmuştur. Frankfurt, Liebzig, Münih ve Berlin'de bulunan 4 büyük kütüphane bu ulusal kütüphanenin bir parçasıdır. Bu bölgesel yapı sebebiyle Alman Kütüphaneciliğinde; işbölümü, takım çalışmaları ve ulusal düzeyde projeler üretme büyük önem taşımaktadır.

1970'lerden itibaren ortak kataloglar şeklinde 7 adet kütüphane ağı kurulmuştur. 1990'lı yıllarda bölgesel kütüphane ağlarının yanı sıra bölgesel konsorsiyumlar oluşturulmuştur. Bu bölgesel konsorsiyumlar, Almanca konuşan Avusturya ve İsviçre konsorsiyumlarının oluşturduğu GASCO (German, Austrian and Swiss Consortia Organization) konsorsiyumuna katılarak çalışmalarına devam etmiştir.

Bavyera Devlet Kütüphanesi Almanya'nın 2. büyük uluslararası araştırma kütüphanesidir. 50.000'in üzerindeki dergi ve gazete aboneliğiyle British Library'den sonra Avrupa'nın en büyük süreli yayınlar kütüphanesidir. Aynı zamanda "Bavyera Kütüphane Ağı"nın bilgisayar merkezi olan kurum, Almanca yayınların uluslararası düzeyde dağıtımını üstlenmekte ve "Bavyera Kütüphane Konsorsiyumu" nun başkanlığını yürütmektedir.

Tarihçe

Bavyera Devlet Kütüphanesi; 1558 yılında Dük V. Albrecht tarafından, Wittelsbach Hanedanlığı için bir hukuk kütüphanesi olarak kurulmuştur. Dönemin Avusturya Başbakanı Johann Albrecht Widmansletter'in özel koleksiyonu olan ve içinde doğuya ait önemli el yazması eserlerin yer aldığı bu kişisel koleksiyonun Kütüphaneye sağlanması Koleksiyonun temel dermesinin oluşturulmasında ilk adım olmuştur.

Dük Albrecht, 1571 yılında, Augsburg'un ünlü ailerinden birinin torunu olan Johann Jakob Fugger'a ait 10 binden fazla eseri satın

almayı başarmış ve Kütüphane koleksiyonu büyümeye başlamıştır. 1600'lü yıllara gelindiğinde Koleksiyondaki materyal sayısı yaklaşık 17 bin kadardır.

1663 yılında Kurum, Bavyera eyalati için depozitor kütüphane görevini üstlenmiş; getirilen bir yasayla Bavyera'da basılan her kitabın bir kopyasının Kütüphanede saklanması şart koşulmuştur. Yasal olarak Bavyera'da basılan her kitabın bir kopyasının Kütüphanede tutulma zorunluluğu arşivleme amacı olarak gösterilse de asıl amaç kontrol ve bir çeşit sansürdür.

Kütüphane eski koleksiyonunun önemli bir kısmını 1802 ve 1803'lü yıllarda Güney Almanya'da bulunan yaklaşık 150 civarında manastır ve ilahiyat fakültelerinden gelen yayınlar oluşturmaktadır. Manastır kütüphaneleri geriye dönük 1000 yıldan fazla bir zaman dilimine ait dini ve bilimsel kaynakları içermektedir. Kilise örgütlerinden sağlanan bu eserlerle koleksiyonda bulunan materyal sayısı 450 bin basılı kitaba, 18.600 el yazması esere yükselmiştir.

1803-1804 yılları arasında Carl Theodor'un seçmiş olduğu kütüphane olan "Kurpfälzische Hofbibliothek"ten 100.000 cilt Mannheim'dan Münih'e transfer edilmiştir. 1820'li yıllara gelindiğinde koleksiyondaki toplam materyal sayısı 500 bin cildi geçmiştir.

1832 yılına kadar geçici olarak bir binada toplanan eserler koleksiyonun büyümesi karşısında ihtiyaçlara cevap verememeye başlamış, çözüm olarak yeni bina yapılmasına karar verilmiştir. 1832-43 yılları arasında Kral Ludwig I saltanatı altında Friedrich von Gärtner tarafından "Ludwigstrasse" caddesinde, İtalya Erken Rönesans tarzıyla, 152m uzunluğunda, 78m genişliğinde, 24m yüksekliğinde ve 7 kattan oluşan bugünkü Kütüphane binası inşa edilmiştir.

1910 yılında içerik olarak yeniden yapılandırılan kurum, hukuk kütüphanesinden modern bir kütüphaneye dönüştürülerek halka açılmış ve 1919 yılında resmi olarak "Bavyera Devlet Kütüphanesi" ismini almıştır.

1936 yılında raf düzeni aksesyon numaralarına göre oluşturulan Kütüphane II. Dünya savaşı büyük zarar görmüştür. II. Dünya savaşı sırasında Koleksiyonun bazı bölümleri başka bir yere

taşınmış olsada 9-10 Mart 1943 tarihleri arasında binanın % 85'i zarar görmüştür. 500 bin cilt bu savaş esnasında kaybolmuştur. Bu da koleksiyonun ¼'ü kadardır. Kayıp kitapların sadece % 30'luk bir kısmı satın alınarak Kütüphaneye tekrar kazandırılmıştır.

Savaştan sonra kitap restorasyonu için 1944 yılında; Kitap ve Elyazmaları Onarım Enstitüsü (IBR: Institution for Book Restoration) isimli bir merkez kurulmuştur. 1946-1960 yılları arasında tekrar restore edilen bina 1948'de kapılarını yeniden halka açmıştır.

Bavyera Devlet Kütüphanesi sadece Bavyera için değil Münih yakınlarındaki Garching ve Unterschleissheim Kasabalarına 1988, 1994,1995, 2005 yıllarında depozitor kütüphane olarak hizmet vermiştir.

2006 yılında Quarto-catalogue adı verilen ve 1841-1952 yılları arasında kullanılan basılı kataloglar dijitalleştirilerek tüm bilgiler OPAC-plus'a aktarılmış ve 1500 yılından bugüne olan tüm kitaplar dijitalleştirilmiştir.

Bavyera'nın merkez eyalet kütüphanesi olan ve Bavyera Kütüphaneciliğinden sorumlu bir devlet kurumu olan Bavyera Devlet Kütüphanesi bugün kuruluşunun 450. yıldönümünü kutlamaktadır.

Genel Bilgiler

Yurtiçi ve yurtdışından sağlanan yaklaşık 9 milyon kaynağa sahip olan Bavyera Devlet Kütüphanesi bünyesinde dünyanın önemli koleksiyonlarını barındırmakta, her ülke ve her konudan yayın toplayarak koleksiyonunu geliştirmektedir.

Koleksiyon içinde her ülkeye ait farklı konu ve içerikte yayınlar bulabileceğiniz gibi CD, mikrofilm, mikrofiş, görsel-işitsel materyaller gibi farklı kayıt ortamlarında bulunan bilgilere de erişim mümkündür.

Sağlama ve Kataloqlama işlemleri tek bir birim altında yürütülmektedir. Yayın sağlama ve kataloqlama işlemlerinde kullandıkları Uluslararası standartların yanı sıra çok güçlü ve kendilerine özgü yerel bir sistem bulunmaktadır. Sadece kütüphanecilerin çalıştığı bu birimde birbirleriyle koordineli bir şekilde çalışan 2 takım görev almaktadır. Bunlardan 1. Takım; kitap, elektronik kitap, basılı dergiler, elektronik dergiler, kayıt ortamları farklı

diğer bilgi kaynakları ve veritabanlarını Kütüphaneye sağlamakta; 2. Takım ise bu kayıtların kataloglama işlemleri ve tezlerle ilgilenmektedirler.

Yayın sağlamada; özellikle satın alma işlemlerinde takip ettikleri pek çok yayınevi, koleksiyon ve kitap fuarı bulunmaktadır. Her yıl ekim ayında Frankfurt'ta açılan ve dünyanın farklı yayınevlerini ve yayıncılarını bir araya getiren "Frankfurt Kitap Fuarı" bunlardan biridir.

Özel koleksiyon için yayın sağlamada Türkiye ve Rusya'dan pek çok yayınevi ile çalışmaktadırlar. Ayrıca Harvard Üniversitesi Koleksiyonu ve M. Seyfettin Özege'nin Türkiye için hazırlamış olduğu kataloglar kullanılan başvuru kaynaklarından biridir.

Veritabanları, basılı ve elektronik dergi aboneliklerinin gerçekleştirilmesinde kütüphanecilerin seçimleri, kullanıcı istatistikleri ve kullanıcı istekleri belirleyici rol oynamaktadır. Bu talepler e-posta yoluyla ya da önceden hazırlanmış elektronik formlar yardımıyla kabul edilmekte ve yıl sonunda değerlendirilmektedir.

Kütüphaneye sağlanan tüm materyaller "Aleph" adı verilen otomasyon programına aktarılmakta ve BSB OpacPlus'dan taranabilmektedir.

Kataloglama işlemlerinde; Almanca ve İngilizce konu başlıkları kullanılmaktadır. "Verbund Catalog" gibi toplu kataloglardan da yararlanılmaktadır.

Bavyera'nın kuruluşundan bugüne, kütüphanecilerinin oluşturduğu ve zamanla geliştirdiği bir sınıflama sistemleri vardır. Rakamlar ve harflerden oluşan bu sınıflama sistemi halen yayınlara verilen yer numarası olarak kullanılmaktadır. Örneğin;

AN (Ana Konu)

57100 (Yan Konu)

S258 (Cutter Numarası)

(3) (Cilt Bilgisi)

Kuruluşunun ilk yıllarında bu kataloglama bilgileri güzel yazı yazan kişiler tarafından bir defterde tutulmaktaydı. Bu defter

şeklindeki el yazması kütüphane katalogları hala kütüphanede saklanmakta ve zaman zaman kütüphaneciler tarafından kullanılmaktadır.

Otomasyon programına aktarılan ve kaydedilen tüm veriler “Bilgisayar Merkezi”nde depolanmaktadır. Bavyera eyaletinin ve kütüphane ağının merkezi konumundaki birim şehir dışında yapılandırılmıştır. Özel havalandırma sistemine sahip olan bu merkezde tüm bilgiler farklı bölmelerde dijital olarak saklanmaktadır.

Kütüphanecilerin yanı sıra mühendis ve sistem uzmanlarının ağırlıklı olarak görev aldığı merkezde 3 ayrı servis bulunmaktadır. Birinci servis ağla ve ağın tüm teknik işlemleriyle, ikinci servis program ve yazılımla, Üçüncü servis ise uygulamalar ve uygulamalarda çıkan sorunlarla ilgilenmektedir.

Koleksiyon

İlkçağ tarihi, müzik, doğu, güneydoğu Avrupa, doğu ve uzak doğu ülkeleri ve bu ülkelere ait el yazmaları, inkunabeller ve nadir eserler, koleksiyonun temel dermelerini oluşturmaktadır.

Tablo 1. Bavyera Devlet Kütüphanesi'ne ait 2007 yılı verileri

Toplam Materyal Sayısı	9.248.000
Kütüphaneye Sağlanan Yeni Yayınlar	137.000
Güncel Süreli Yayınlar (Basılı ve Elektronik)	52.500
El Yazması Eserler	92.000
İnkunabel Sayısı	19.900
Dijital Nesne Veri Miktarı (Terabyte olarak)	50
Dijital Veriler	23.500
Toplam Giderler (Euro)	48.110.000
Çalışan Sayısı (Proje çalışanları dâhil)	686
Ödünç Alınan Materyal Sayısı	1.639.000
Belge İstekleri	473.000
Kütüphanenin Açık Olduğu Saatler (Haftalık)	112
Kullanıcılar için Çalışma Alanları	856
Okuma Salonlarını ziyaret eden Kullanıcı Sayısı	1.155.000
Bilgi İstekleri (Araştırma soruları dâhil)	194.000
Yayın Tarama (Çevrimiçi Katalog)	5.150.000
Sergi, Toplantı Sayısı	47
Kütüphane Turları	230

1949 yılında 70 kütüphane katılımıyla 121 konu alanında özel koleksiyon oluşturulmuş ve zaman içinde geliştirilmiştir. Tarihi değeri

olan bu eserlerin yanında koleksiyon güncel konulu kitapları ve süreli yayınları bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca bu koleksiyonda Türkiye ve Rusya'ya ait önemli eserler bulunmaktadır. Tüm yayınlar "BSB-OpacPlus Çevrimiçi Katalog"dan taranabilmektedir.

Yazma Eserler Koleksiyonu

Koleksiyon 6.yy ile 20.yy dönemleri arasını kapsayan 17.000 Latince, 10.700 Almanca, 1.000 Fransızca, 940 İtalyanca, 650 Yunanca, 145 İspanyolca, Portekizce ve 100 Slav dillerine ait eserden oluşmaktadır. Koleksiyona ait düzenleme 1829-1852 yılları arasında Hukuk kütüphanesi çalışanı, kütüphaneci Johann Andreas Schmeller tarafından yapılmıştır. Konularına göre yapılan raf düzenlemesi daha sonra yerini Schmeller ve Ignaz Hardt tarafından oluşturulan, rakam ve harflerden oluşan "Codices Latini" isimli düzenlemeye göre yapılmıştır. Bu raf düzenlemesinde 1-698 ya da 701-947 arası rakamlar kullanılmıştır. Daha sonra koleksiyona katılan materyal sayısındaki artış nedeniyle 967 sayısı kullanılmaya başlanmıştır. Tablolar kullanılarak oluşturulan bu sistemde sayı aralıkları el yazması eserin dönemini ve dilini vurgulamaktadır.

Bizans İmparatorluğu'na ait önemli el yazmalarının bulunduğu Yunanca el yazmaları ise 5 kategoriye ayrılmıştır. Bu kriterler, eserin ait olduğu dönemlere, yayınların fiziksel durumuna ve kütüphaneye sağlanma şekillerine göre belirlenmiştir.

Yazma Eserler koleksiyonunda 1500'lü yıllardan günümüze yaklaşık 383.000 harita yer almaktadır.

Ana dermenin yanı sıra az da olsa Estonya, Norveç, İsveç, Bulgaristan gibi diğer Avrupa ülkelerine ait el yazması eserlerde koleksiyonda bulunabilmektedir.

Müzik Koleksiyonu

36.700'den fazla müzik el yazması eserin bulunduğu bu koleksiyonda, 350.000 nota ve 59.000 ses kaydı ve müzikle ilgili çok değerli 110.000 el yazması basılı eser yer almaktadır.

Fotoğraf Arşivi

Hoffmann Arşivi: Hittler dönemi, Alman İşçi Partisi'ne (National Socialist German Workers' Party) ait fotoğraflardan oluşmaktadır.

Timpe Arşivi: 1952-1988 tarihleri arasında Münih'de ki bilimsel ve kültürel yaşamı anlatan fotoğraflardan oluşmaktadır ve tamamı dijitalleştirilmiştir.

Dijital Koleksiyon ve Sayısallaştırma Çalışmaları

Tarihi değeri olan el yazması, nadir eserler ve inkunabelleri bünyesinde barındıran Bavyera Devlet Kütüphanesi bu eserleri yaşatabilmek için belli ısı ve sıcaklıkta özel bölmelerde ya da alanlarda saklamaktadır. Son ana kadar yaşatılmaya çalışılan bu eserler aynı zamanda dijitalleştirilerek gelecek kuşaklara da aktarılması hedeflenmektedir.

Yaklaşık 10 yıldır sürdürülen bu projeye pek çok eser dijital koleksiyona aktarılmış durumdadır. Çevrimiçi katalogla taranabilen bu koleksiyonda tüm eserlere erişim herkese açık ve ücretsizdir.

Milyonlarca el yazması, referans eserleri ve orijinal bilgi kaynaklarının dijital ortama aktarıldığı bu koleksiyonun önümüzdeki 5 yıl içerisinde tamamlanması planlanmaktadır. Oldukça pahalı bir işlem olan dijitalleştirmede kitap, harita gibi farklı eserler için farklı boyutlarda ve özellikte tarayıcılar kullanılmaktadır. Tarama hızı, taranacak olan dokümanın, elde edilmesi istenilen doküman kalitesine, saklama şekillerine, orijinal dokümanın yaşına ve durumuna bağlıdır. Çünkü amaç eseri en iyi kalitede tarayarak dokümanın kalıcı olmasını sağlamaktır.

Fiziksel durumu daha iyi olan kitaplar için tarama robotları kullanılmaktadır. Ortaçağda kullanılan rahleleri andıran bu tarama robotları basınçlı hava sayesinde sayfaları otomatik olarak tarayarak diğer sayfalara geçmektedir. Tarayıcılardan geçen her eserin kontrol işlemleri bu proje için seçilen ve yarı zamanlı olarak çalışan öğrenciler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kontrol işlemlerinden sonra geçici doküman numarası alan her eser, doküman son adlarıyla değiştirildikten sonra URN olarak adlandırılan bir son numarası daha almaktadır. Her doküman dijital

koleksiyondaki meta tarama sistemine kaydedilip iş akış şemasındaki tüm adımlar gerçekleştirildiğinde arşivlenerek saklanmaktadır. Açık erişime sunulan bu sayısallaştırılmış dokümanlar Bilgisayar Merkezi'nde depolanmakta ve korunmaktadır.

Dijitalleştirme projesi aynı zamanda Google elektronik kitap projesine de destek vermektedir. Google ile aralarında özel bir protokol bulunmaktadır. Google'da taranan kitaplar, Bavyera Devlet Kütüphanesi'ne de aktarılmaktadır. Buradaki amaç, Google'da yapılan arama sonuçlarıyla kitaba erişimin kolaylaştırılmasıdır.

Münih Sayısallaştırma Merkezi'ne sahip olan Bavyera Devlet Kütüphanesi sipariş üzerine de sayısallaştırma yapmaktadır.

Yapılan istatistiklere göre iki yılda bir var olan dijital bilgi ikiye katlanmaktadır. Gelecekte dijital dokümanların sayılarının ve hacimlerinin çok hızlı artacağı tahmin edilmektedir.

Danışma Hizmetleri

Kullanıcılardan; şahsen, telefon ya da e-posta yoluyla gelen bilgi istekleri ve araştırma soruları cevaplandırılmaktadır. Ayrıca birim kütüphane tanıtım turlarını da organize etmektedir.

Bilgi istekleri ve cevaplar sadece danışma kütüphanecilerinin kullandığı bir veri bankasında toplanmaktadır. Bu veri bankasında, soruyu cevaplayan kütüphaneci bilgilerine ve geriye dönük tüm kullanım istatistiklerine erişim mümkündür.

Bina içerisinde bulunan Danışma Masası ise her gün saat 11:00'den sonra hizmet vermekte ve tutulan kullanım istatistikleri yine bu veribankasında saklanarak yıl sonunda değerlendirilmektedir.

Ödünç Verme Hizmetleri

Ödünç verme hizmetleri birimden şahsen olabileceği gibi posta yoluyla da olabilmektedir. Ücretli olan posta yoluyla ödünç verme sisteminde kullanıcılar bir form doldurarak evlerinden kütüphaneye ait bir yayını ödünç alabilmektedirler. Posta yoluyla kitaplar adrese teslim edilmektedir.

Kütüphaneler Arası İşbirliği

Kütüphane Koleksiyonunda bulunmayan yayınlar yurt içi ve yurt dışı diğer kütüphanelerden sağlanmaktadır.

Eski Kitapların Yeniden Üretimi

Ücret karşılığı verilen bu serviste telif hakkı geçmiş çok eski kitapların kopyası yeniden üretilerek kullanıcılara sağlanmaktadır. Bu işlem basılı olabileceği gibi elektronik kitap şeklinde de olabilmektedir.

Doküman Dağıtım Servisleri

Subito: Kütüphane Almanya'daki "Subito" belge sağlama sisteminin en önemli kütüphanelerinden biridir. Ücretli olan bu serviste kullanıcılar kitap ya da makalelere Internet üzerinden ya da telefon aracılığıyla istekde bulunabilmektedirler. Avusturya ve İsveç ülkelerinin yer aldığı GASCO konsorsiyumdan sağlanan bu belgelere erişimin hızlı olması sebebiyle kullanıcıların çok fazla tercih ettiği bir hizmettir.

BioMedLit: Tıp ve Sağlık bilimleri için belge sağlama servisi. Subito belge sağlama sistemiyle benzer özellikler taşımaktadır.

Sonuç

Geçmişten günümüze değişen bilim ve teknoloji, bilgi kayıt ortamlarını da değiştirmektedir. Gelişen bilgisayar ve iletişim teknolojileri kayıt ortamlarını değiştirdiği gibi aynı zamanda bilginin düzenlenmesi ve sunumuna farklı anlamlarda yüklemektedir. Bu durum kütüphaneleri, teknik işlemlerin yürütülmesiyle, kullanıcılara verilen hizmetler arasındaki dengeyi zorlamasına sebep olmaktadır.

Bavyera Devlet Kütüphanesi tarih boyunca bu dengeyi korumayı başarabilen ender Kütüphanelerden biridir. Bavyera Devlet Kütüphanesi tarihten kalan en büyük mirasın kitap olduğunu, kitabın; geçmişte olduğu gibi gelecekte de taşıyıcı bir rol üstleneceğini düşünmektedir. Bu inançla tarihi kaynakları korurken modern teknolojinin faydalarından yararlanarak bu bilgi kaynaklarını gelecek kuşaklara aktarmaktadırlar.

Dijitalleştirme konusunda oldukça deneyimli olan kurum ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da adından çok sık bahsettirmektedir.

Bavyera Devlet Kütüphanesi, İlkçağdan günümüze pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan ülkemize, bu değerleri sayısallaştırma konusunda Türk Kütüphaneleri ve Müzelerine iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Bu eğitim programı, Erasmus Personel Hareketliliği kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde uygulamaları yeni başlayan bu programda kütüphanecilik mesleği avantajlı meslek grupları arasında yer almakta, çalışan ve genç kütüphanecilere iyi bir fırsat teşkil etmektedir.

Bu fırsatı bana tanıyan Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na, Bavyera Devlet Üniversitesi Sağlama&Kataloglama Birim Amiri Klaus Kempf'e ve Prof. Dr Bülent Karasözen'e teşekkürü bir borç bilirim.

Kaynakça

- Kempf, K. (2005). Storage Solutions in a co-operative library system: the case of Germany/Bavaria. *Library Management*, 26, 79-88.
- Schäffler, H. (2004). How to organize the digital library: reengineering and change management in the Bayerische Staatsbibliothek, Munich. *Library Hi Tech*, 22, 340-346.
- Seefeldt, J. (2004). *Geçmiş ve geleceğe açılan kapı Almanya'da kütüphaneler*. (M. Arun, Çev.) Hildesheim: Georg Olms Verlag.